

**KAYNAŞTIRMA KAPSAMINDA YETERSİZLİĞİ OLAN VE
OLMAYAN OKULÖNCESİ ÇOCUKLARINA VERİLEN SERAMİK
EĞİTİMİNİN ETKİLİLİĞİ**

*EFFECTIVENESS OF CERAMIC TRAINING GIVEN TO
PRESCHOOL CHILDREN WITH AND WITHOUT MENTAL DISABILITY*

**Emine ERATAY¹ Yasemin AYDOĞAN²
Melahat ALTUNDAĞ³ Mustafa URAL⁴**

*Geliş Tarihi: 18.10.2016 Kabul Tarihi: 30.05.2017
(Received) (Accepted)*

ÖZ: Seramik eğitimi sanat eğitiminin ayrılmaz bir parçası olarak, çocukların dil gelişimi, kas gelişimi, duygusal gelişim ve birlikte üretebilme becerilerinin kazandırılmasında önemli bir unsurdur. Bu bağlamda çalışmada, zihinsel yetersizliği olan ve olmayan okul öncesi çocuklara verilen seramik eğitiminin etkililiği incelenmeye çalışılmıştır. Çalışma grubunu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi anaokuluna devam eden 36 çocuk oluşturmuştur. Çocuklar tesadüfi yöntemle 18 deney, 18 kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmış ve her iki grupta da özel gereksinimli ikişer çocuk yer almıştır. Karma yöntem olarak desenlenen çalışmada nicel veriler; Kişisel Bilgi Formu, Descoeudres Lügatçe Testi (DLT) ve Peabody Resim-Kelime Testi (PRKT) ile toplanmıştır. Nitel veriler ise; odak görüşme ve çalışmaya katılan çocukların ailelerinden ve seramik eğitimi veren iki eğitimciden yarı yapılandırılmış görüşme ile toplanmıştır. Verilerin analizinde seramik eğitiminin çocukların dil becerilerine olan etkilerini test etmek amacıyla Tek Faktör Üzerinde Tekrarlı Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA, deneysel işlemlerin kalıcılığını test etmek amacıyla İlişkili Örneklemeler İçin t-Testi, deney grubu ve kontrol grubundaki çocukların dil becerileri ile sınıf, cinsiyet, yaş değişkeni arasındaki ilişkiyi test etmek amacıyla İlişkisiz Örneklemeler İçin t-Testi ya da İlişkisiz Ölçümler İçin Mann Whitney U-Testi kullanılmıştır. Nitel verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır. Araştırma sonucunda seramik eğitiminin deney grubundaki çocukların dil becerilerinde kısmen artışa neden olduğu, ancak deney ve kontrol grupları arasında anlamlı fark gözlenmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ailelerle yapılan odak görüşmede; aileler çalışmadan çok memnun olduklarını, programın sürmesini istediklerini, hem yetersizliği olan hem de olmayan çocuklarına programın çok yarar sağladığını, çalışma sonundaki sergiden ve kaynaştırma kapsamındaki çalışmadan çok memnun olduklarını ve kaynaştırma kapsamında yeni sanat etkinlikleri içeren çalışmalar istediklerini belirtmişlerdir. Eğitimciler ise böyle bir çalışmada ilk kez bulduklarını, tüm çocukların kolayca kaynaştıklarını, yetersizliği olan ve olmayan çocukların yaratıcılıklarını sergilediklerini ve sonuçta her iki grupta da başarılı sonuçlar elde ettiklerini belirtmişlerdir.

¹ Doç. Dr. AİBÜ Eğitim Fakültesi Özel Eğitim Bölümü

² Prof. Dr. AİBÜ Eğitim Fakültesi Okulöncesi AD

³ Yrd. Doç. AİBÜ Güzel Sanatlar Fakültesi

⁴ Öğr. Gör. AİBÜ Güzel Sanatlar Fakültesi

Anahtar Kelimeler: Seramik eğitimi, kaynaştırma, okul öncesi eğitim

ABSTRACT: As an inseparable part of art education, ceramic training is an important element in language development, muscle development, emotional development and acquisition of the ability to produce together for children. In this context, this study aims at examining the effectiveness of ceramic training given to preschool children with and without mental disability. Study group consists of 36 children attending kindergarten of İzzet Baysal University. Children were divided randomly to groups with 18 in the experimental group and 18 in the control group and both groups each included 2 children with special needs. Quantitative data was collected in the study, which was designed with the mixed method, with Personal Information Form, Descoeudres Dictionary Test (DDT) and Peabody Picture Word Test (PPWT). Qualitative data was collected with the semi-structured interview from the families of children included into the study and two trainers giving ceramic training. The tests used in the study to analyze the data included Two-Factor ANOVA for Repeated Measures on One Factor to test the influence of ceramic training on language skills, Dependent Samples T-Test to test the permanence of experimental processes, Independent Measures T-Test or Independent Measures Man Whitney U-Test to test the relationship between language skills and the class/sex/age variable of children in the experimental group and the control group. Data was interpreted with content analysis upon evaluation of the interview records for social validity data were evaluated. It was concluded in the study that ceramic training resulted in a partial increase in the language skills of the children in the experimental group but a significant difference was not observed between the experimental group and the control group. Families stated in the focus group interviews that they were very happy with the program, that they wanted continuation of the program, that the program contributed greatly to both their children with and without deficiency, that they were very happy with the exhibition at the end of the program and the work in the scope of inclusion, and that they wanted activities in new art branches in the scope of inclusion again. Trainers stated that it was the first time that they participated in this kind of an activity, that all children socialized easily, that children with and without disabilities demonstrated their creativity and successful results were achieved in both groups.

Keywords: Ceramic education, inclusive education, preschool education.

GİRİŞ

İnsanoğlu ilkçağlardan günümüze kadar duygu ve düşüncelerini sanatın bütün dallarını kullanarak ifade etmiş; sanat hem öğrenme hem de gelişim sürecinin etkin bir yardımcı olmuştur (San, 1979). Sanat eğitimi, sanatın tüm dallarını kapsayarak bir eylemin duygu ve düşüncesini anlatabilmesini ve estetik bir seviyeye ulaşabilmesini amaçlamaktadır (San, 1985).

Sanat çalışmaları son yıllarda gerek normal gerekse özürlü çocukların eğitiminde gittikçe daha çok önem kazanmaktadır. Çünkü sanat eğitimi erken yaşlardan itibaren tüm gelişim alanlarına önemli katkıda bulunmakta, daha sevgi dolu, rahat bir ortamda öğrenmeyi kolaylaştırmaktadır (San, 1985). Sanat eğitimi okul öncesi dönemi için karmaşık görünmekle birlikte bu yaşta çocuklar için bir

oyun niteliğinde olmakta ve sanat etkinlikleri arasında yer alan boyama, kesme, yapıştırma, yoğurma, dans, drama ve özellikle yoğurma maddelerinden kil çocuk için doğal ve kolay uygulanabilen, çocuklarda güven ve tatmin sağlayan bir araç haline gelmektedir (Herman, 2008).

Sanat eğitimi çocukluktan başlayarak akıl yürütme, yaratıcılığı geliştirme ile bilişsel gelişime; alıcı ve ifade edici becerilerin desteklenmesi, sanatla ilgili kavramların adlandırılmasıyla dil gelişimine; paylaşma, işbirliği kurma, birlikte plan kurma, sözel iletişim, gruba uyum sağlama becerisini geliştirerek sosyal gelişime; duygularını fark edip ifade ederek, özsaygı, yeterlilik ve kendine güven duygularını geliştirerek duygusal gelişime destek sağlamaktadır (Kulaksızoğlu, 2003). Özellikle ileriki yaşamlarında bireylerin sağlıklı, mutlu, üretken olabilmeleri için okul öncesi dönemdeki sanat etkinliklerinin hazırlayıcı bir etkisi olmaktadır.

Sanatın bir dalı olan seramik kilin şekillendirilip, kurutulduktan sonra belli sıcaklıkta pişirilmesiyle ortaya çıkan dayanıklı bir ürün olup çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Seramik eğitimiyle bireyler görsel, işitsel ve diğer duyularına bağlı yaratma ve yargılama yetileri geliştirmekte, ilgi alanlarının farkına vararak bunu seramik kiline aktarmakta ve böylece mutlu olmaktadır (Erinç, 1988). Bu eğitim bireylerin iç dünyasını ortaya çıkarmakta ve çok yönlü gelişmesini sağlamaktadır. Çocuklar da seramik eğitimiyle birlikte üretebilme, bilgi becerilerini uygulayabilme, karar verme, özgür düşünebilme, disiplinli ve titiz çalışma, sorumluluk alabilme, iletişim kurabilme, grup halinde çalışabilme, kalıcı bilgiler edinme, öğrendiklerini hayal dünyasına aktarma, duygularını ifade edebilmeyi öğrenmektedir. Bu noktada sanatla öğrenme arasında bağ kurulmaktadır (San, 2004; Terwiel, 2010).

Ayrıca kil arkaik bir malzeme olarak beklenmedik çağrışımlarda buluşmaya yol açmakta; bilinçdışıdaki derinlikte kalmış anılar ve izleri bilinç öncesine getirmekte ve terapistler için çalışılmaya hazır bir içerik ortaya çıkarmakta; böylelikle heykel sanatı ile uğraşma bireylerde hem iyileştirme, hem de yaratma ve dışarıdan bakma olanakları getirmektedir. Sanat terapisinde heykel sanatı, bireysel ya da grup çalışmalarıyla sözlü dili kullanma sorunu olanlarda, üst düzey kişilik örgütlenmesi olan kişi ve gruplarda geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Bunun yanı sıra otizm, kronik psikotik bozukluklar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu olanlar için olduğu kadar, normal çocuk, genç ve yetişkinler için gelişimsel amaçlı çalışmalarda ve yaratıcılığın tetiklenmesinde verimli sonuçlar sağlanmaktadır (Eracar, 2013).

Seramik eğitimi ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; çocuk sanat festivallerinde, çocuk dükkanları, tiyatro ve kahvehanelerde, farklı kültürlerin özelliklerinin öğretiminde çok farklı temalarla kil çalışmalarına rastlanmıştır (Sustar, 2005; Ramirez, 2010; Barmore, 2011; Feiner, 2011; Lilly, 2007). Gibson (2007) anaokulu öğrencileri ile bahçede gerçekleştirdiği çalışmada çay takımları

yapılarak sergilenmiş ve öğrenciler çalışmalarından büyük mutluluk duyarak aktif katılım göstermişlerdir. Pablo Picasso'nun ve kübizmin yer aldığı bir çalışmada ise, çamurla Picasso sitilinde kübizm portresi ve masklar yapılmış, çocuklar çalışmaları esrarengiz ve renkli bulduklarını belirtmişlerdir (Daddino, 2010). King (2008) çalışmasında okul öncesinde oyun malzemesi olarak seramik malzemeler kullanılırken, Gibson (2008) ilkokul öğrencileriyle seramik sanatçısı Beatrice Wood'tan ilham alarak çalışmalar yapmış, Blackwell (2012) ise ortaokul öğrencileriyle farklı kaseler yaparak karakterler yaratmış ve sonuçta tüm çalışmalarda yaratıcılıkları artan öğrenciler, güzel ürünler elde etmenin ötesinde çalışmalarından gurur duyduklarını belirtmişlerdir.

Ayancı (2006) 3-6 yaş okul öncesi çocuklarında seramik eğitiminin yeri, önemi ve yeterliliğini incelediği çalışmasında; seramik eğitiminin okul öncesi kurumlarında yaygın olmadığı ve gereken yeri alamadığı, çocukların kil ile doyumuna ulaştığı, çocukların ürünlerine biçim vererek kendilerini daha iyi ifade ettiklerini, sanatın önemini kavradıklarını, yaratıcılık ve estetik duyarlılıklarının geliştiğini; soyut-somut ilişkisini kurarak üç boyutlu nesnelere geliştirebildiklerini, kültürel değerleri tanıdıklarını ve yaptıkları ile gurur duyduklarını; bunun sonucunda seramik eğitimiyle bu yaş grubu çocukların bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimlerinin sağlanabileceğini ortaya koymuştur. Coşkun (2007) ise 4 yaş grubundaki çocuklara uygulanan seramik eğitimi programında ürünlerin değerlendirilmesinde, eğitime katılan çocukların puanlarının yüksek olduğunu saptamıştır.

Paksoy (2003) 8-12 yaş zihin engelli çocukların resim iş eğitimi çalışmasında ilgi ve algıları dağınık olan bu çocukların, resim-iş çalışmalarına ilgi gösterdikleri, diğer derslere göre bu derse daha fazla katıldıkları, duygu ve düşüncelerini resim-iş çalışmaları sayesinde daha kolay ifade ettikleri gözlemiştir. Ayrıca resim-iş eğitiminin kişilik kazanımı, el-göz koordinasyonunu geliştirme, görsel algı ve kavram eğitiminde önemli olduğu sonucuna ulaşmıştır. Zihin engelli gençlerle başka bir resim çalışmasında Ertok Atmaca (2014) bu gençlerin resimlerini çözümlenmiştir. Çalışmalar sonucunda zihin engelli gençlerin resim çalışmalarına yoğunlaştıkları ve tamamladıkları, yönergeleri aynen uyguladıkları, zengin hayal gücü sergiledikleri, belleklerini resme bağımsız olarak geçirebildikleri, resimlerinde ilginç detaylara rastlandığı ve bu gençlere zaman, yer, olanaklar, doğru yönlendirme ve ödüllendirme sağlandığında ifade yeteneklerinin inanılmaz derecede geliştiğini saptamıştır.

Vuran, Vuran & Baker (2001) zihinsel engelli çocukların toplumsal yaşama hazırlanmasında ince kas becerilerinin, yaratıcılıklarının geliştirilmesi, el-göz koordinasyonlarının sağlanması ve el becerilerini geliştirilmesi amacıyla seramik eğitimi çalışmaları gerçekleştirmiştir. Katılımcı öğrenciler görüşlerinde, seramik atölyesine gelmeyince atölye çalışmasını özlediklerini, çamuru ve çamurla

oynamayı çok sevdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca çalışmanın bu öğrencilerin temel seramik becerilerini kazanabileceklerine ilişkin olumlu ipuçları verdiği, öğrencilerin atölyede yaptıklarından çok keyif aldıkları ve becerileri geliştikçe çocukların kendilerine güvenlerinin arttığı saptanmıştır.

Köse (2006)'nin özel gereksinimli çocuklarla yaptığı çalışmada, seramik eğitiminin çocuklarda olumlu davranış değişikliği yarattığı, eğitim sayesinde kendini daha iyi hisseden çocukların ifade becerilerinin geliştiği gözlenmiştir. Vuran (2008) ise artan ipucu ile öğretimin, otistik bireylerde kilden sepet yapma becerisinin öğretiminde etkili olduğunu saptamıştır.

Müzik, resim, edebiyat, tiyatro ve sinema, dans ve hareket gibi sanatın farklı dallarıyla çalışan Eracar (2013) 2009 yılı entegrasyon kampında Çanakkale 18 Mart Üniversitesi öğrenci seramik topluluğu ve otistik gençlerle ortak çalışmasında ve Ankara'da sanatla terapi eğitim gruplarında seramik çalışmaları gerçekleştirmiştir. Bu çalışmalarda kilin iyileştirici bir etkisinin olduğu, çalışmaların katılımcıların yaratıcılıklarını artırdığı saptanmıştır. Katılımcılar bu çalışmayla, hayal güçlerinin geliştiğini, tüm düşüncelerini çevrelere ve işlerine daha iyi yansıtılabildiklerini, sakin ve sabırlı olmayı öğrendiklerini belirtmişlerdir (Eracar, 2013).

İlköğretim okullarına yönelik seramik eğitimi çalışmasında Kaçar (2010), seramik eğitiminin hazırlanan uygun bir programla ilköğretim düzeyinde verilebileceğini, çocukların seramikle ilgilenebilecekleri ve bu yolla meslek edinebileceklerini savunmaktadır. Yine ilköğretim birinci kademe üçüncü sınıf öğrencilerinin sanat eğitiminde üç boyutlu seramik çalışmalarının gerekliliğine yönelik incelemesiyle Öztürk (2006) geleneksel öğretim yöntemiyle yaptırılan seramik çalışmalarının, öğrencilerin başarılarına, derslere ilgilerine, yaratıcılıklarının gelişimine ve bilgilerinin kalıcılığına olumlu etki ve katkı sağladığını saptamıştır. Ayrıca, Aids, kanser hastaları ve özel gereksinimli çocuklarla da seramik çalışmaları ile motivasyon ve farkındalık sağlanmaya çalışılmıştır (Art & activities, March, 2005). Tüm bu başarılı çalışmaların aksine Salderay (2001) zihin engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin çalışmalarında sanat eğitime yeterince yer vermeyip, bu alanı kullanımlarının yeterli düzeyde olmadığını saptamıştır.

Yapılan araştırmalarda da görüldüğü gibi seramik eğitimi, insanın iç dünyasını ortaya çıkarmada ve çok yönlü gelişmesinde gerekli bir sanatsal etkinlik olarak ortaya çıkmakta ve erken yaşlardan itibaren çocuğun bilişsel, duyuşsal ve psikomotor gelişimini desteklemektedir. Ancak hem yetersizliği olan hem de olmayan çocuklar için sanat çalışmaları bu denli önemli iken, farklı eğitim kademelerinde her iki gruba yönelik sınırlı sayıda sanat çalışmasına rastlanmıştır. Bu nedenle çalışmada, zihinsel yetersizliği olan ve olmayan okul öncesi çocuklara

birlikte verilen seramik eğitiminin etkililiğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

1. Seramik eğitimine katılan zihinsel yetersizliği olan ve olmayan okul öncesi çocukların;

• Dil gelişimleri uygulanan işlemlerin etkisine bağlı olarak deney sonrasında böyle bir eğitime katılmayan çocuklara göre anlamlı bir şekilde yüksek midir?

• Deney sonrasında kazandıkları dil becerileri ile dört hafta sonra ölçülen beceriler arasında anlamlı fark var mıdır?

• Çocukların dil becerilerindeki erişimleri (öntest-sontest) arasında cinsiyete göre anlamlı fark var mıdır?

2. Seramik eğitimine ilişkin eğitimci görüşleri nelerdir?

3. Seramik eğitimine ilişkin ailelerin görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmada nicel ve nitel verilerin birlikte toplandığı karma yöntem kullanılmış ve çalışma grubunu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi anaokuluna devam eden 36 çocuk oluşturmuştur. Çocuklar tesadüfi yöntemle 18 deney, 18 kontrol grubu olmak üzere iki gruba ayrılmış ve her grupta özel gereksinimli ikişer çocuk yer almıştır. Yetersizliği olan ve kaynaştırma kapsamında farklı okullarda eğitim alan çocuklardan biri; otistik ve konuşma engelli, diğeri ise hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir çocuktur. Kontrol grubunda yer alan yetersizliği olan çocuklardan biri; otistik ve konuşma engelli, diğeri ise hafif düzeyde zihinsel yetersizliği olan bir çocuk olarak eşlenmiştir. Deney grubunda yer alan 18 çocuğa proje kapsamında iki öğretim üyesi rehberliğinde seramik eğitimi verilmiştir. Seramik eğitimi iki grup halinde haftada bir saat şeklinde düzenlenmiştir. Seramik eğitim programı; seramik alanında uzman iki eğitimci tarafından hazırlanmış ve program oluşturulduktan sonra okul öncesi, özel eğitim ve sanat alanı uzmanlarından uzman görüşü alınmıştır. Seramik çalışmaları araştırmanın gerçekleştirildiği anaokulunun atölye sınıfında gerçekleştirilmiştir. Seramik eğitim programı öncesinde özel eğitim alan uzmanı olan araştırmacı tarafından yetersizliği olmayan çocuklarla simülasyon çalışmaları yapılmıştır.

Örnekleme dahil edilen deney ve kontrol grubundaki çocukların cinsiyetlerine göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Örneklem Dahil Edilen Çocukların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Cinsiyet Grup	Kız		Erkek		Toplam	
	N	%	N	%	N	%
Deney	11	61.1	7	38.9	18	100.0
Kontrol	9	50.0	9	50.0	18	100.0

Tablo 1 incelendiğinde, deney grubunun %61.1'inin kız, %38.9'unun erkek; kontrol grubunun ise % 50'sinin kız, % 50'sinin erkek olduğu görülmektedir. Deney grubunda iki erkek ve kontrol grubunda bir kız, bir erkek olmak üzere ikişer kaynaştırma öğrencisi yer almıştır. Deney ve kontrol grubundaki çocukların tümü 5-6 yaş grubundadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, çocuklar ve anne babaları hakkında bilgi toplamak için “Kişisel Bilgi Formu” ve çocukların dil gelişim düzeylerini ölçmek için Lügatçe ve Dil Testi ile Peabody Resim Kelime Testi kullanılmıştır. Ayrıca çocukların aileleriyle odak görüşme ve projede seramik çalışmalarını yürüten iki öğretim üyesiyle görüşme yapılmıştır.

Lügatçe ve Dil Testi (LTD)

Asıl formu Limbosh ve Wolf tarafından 1968 yılında geliştirilmiş olan test, 1976 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Uğurel-Şemin başkanlığında yapılan ön çalışmada Türk Kültürüne uymayan objelerin resmi değiştirilmiştir (Erdoğan et al., 2005). Dil yeteneği ve kelime bilgisini ölçen test dört-altı yaş arası çocuklara uygulanmaktadır. Uygulamada zaman sınırlaması olmayan test, iki alt testten oluşmakta ve toplam 42 maddesi bulunmaktadır (Öner, 2006).

Peabody Resim-Kelime Testi (PRKT)

Dunn tarafından 1965 yılında geliştirilen Peabody Resim-Kelime Testinin asıl formu İngilizcedir ve 1974 yılında Katz, Önen, Demir, Uzlukaya ve Uludağ tarafından Türkçe'ye uyarlanmıştır (Öner, 2006). İki-oniki yaşlar arasında çocuklara uygulanan testte zaman sınırlaması yoktur. On-onbeş dakikada cevaplanabilen test bireysel olarak uygulanmaktadır. Testin kapsamında resimlerle kelime gelişimini saptamayı amaçlayan sorular yer almaktadır. Her biri dört resimden oluşan 100 kart ve kayıt formundan oluşmaktadır (Erdoğan, vd., 2005).

Verilerin İstatistiksel Analizi

Araştırmada elde edilen verilerin analizinde; frekans, yüzde, aritmetik ortalama gibi betimsel istatistiklerin yanı sıra, araştırmanın hipotezlerini test etmek amacıyla parametrik ve parametrik olmayan istatistikler (Tek Faktör Üzerinde Tekrarlı Ölçümler İçin İki Faktörlü ANOVA, Mann Whitney U-Testi, İlişkili

Örneklemler için t-Testi) kullanılmıştır. Nitel verilerin değerlendirilmesinde betimsel analiz kullanılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Okul öncesi dönemde seramik eğitimi ile kaynaştırma eğitimi uygulamalarının çocukların dil gelişimlerine etkisinin olup olmadığını saptamak amacıyla yürütülen araştırmada deney grubuna uygulanan ön testler eğitimden bir hafta önce, son testler ise iki aylık eğitim süreci sonunda uygulanmıştır. Kontrol grubuna da deney grubu ile paralel tarihlerde öntest ve sontest ölçümleri gerçekleştirilmiştir. Bulgular aşağıdaki başlıklar altında özetlenmiştir.

- Seramik eğitim programının etkisi
- Deney grubuna dahil edilen çocukların dil testlerinden elde ettikleri puanlar ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki
- Projedeki eğitimcilerin seramik eğitimine ilişkin görüşleri
- Ailelerin seramik eğitimine ilişkin görüşleri

Seramik eğitim programının etkisi (öntest-sontest).

Örnekleme dahil edilen çocukların Lügatçe ve Dil Testinden (LDT) aldıkları öntest-sontest ortalama puan ve standart sapma değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. *Örnekleme Dahil Edilen Çocukların LDT Ortalama ve Standart Sapma Değerleri*

GRUP	ÖN TEST			SON TEST		
	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S
Deney	18	26.88	4.28	18	33.27	3.33
Kontrol	18	24.61	8.82	18	27.77	6.88

Tablo 2 incelendiğinde, deney grubundaki çocukların ön test ortalama puanı $\bar{x}=26.88$ iken, bu oranın son testte $\bar{x}=33.27$ ’ye yükseldiği görülmektedir. Kontrol grubundaki çocuklar ise ön testte $\bar{x}=24.61$ ve son testte $\bar{x}=27.77$ puan elde etmişlerdir. Tabloya göre son testte seramik eğitim programına katılan çocukların LDT puanlarında önemli bir artışın olduğu gözlenmektedir.

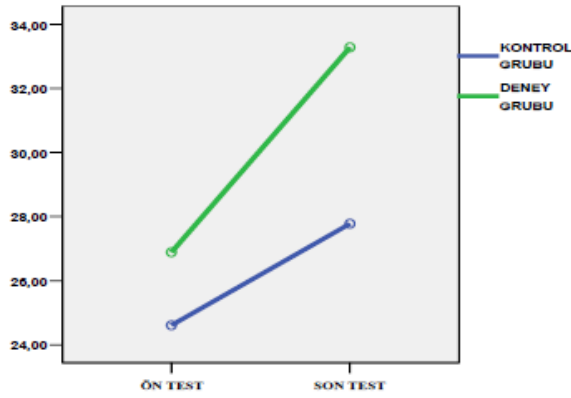
LDT puanlarında deney öncesinden sonrasına gözlenen söz konusu değişmelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki faktörlü ANOVA sonuçlarına bakıldığında; çocukların uygulanan eğitim programlarına ilişkin tekrarlı ölçümlerinde gözlenen değişimin, işlem grupları arasında anlamlı bir şekilde farklılık göstermediği görülmektedir [$F_{(1,34)}=1.303, p>.05$].

Bu bulgu, seramik eğitim programına katılan çocukların, LDT puanlarında deney öncesinden sonrasına gözlenen değişimin, kontrol grubundaki çocukların LDT puanlarında gözlenen değişimden istatistiksel olarak farklı olmadığını göstermekle birlikte, deney grubu ortalamasında gözlenen değişim dikkati

çekmektedir. Seramik eğitim programının süresinin iki ay ve haftada bir saat ile sınırlı olmasının istatistiksel sonuçlara üzerinde etkili olabileceği düşünülmüştür.

Grupların LDT ön test-son test puanlarındaki değişim çizgi grafiğinde görülmektedir (Şekil 1)

Şekil 1. Örnekleme Dahil Edilen Çocukların Yöntem ve Grup Eksenli Çizgi Grafiği

Örnekleme dahil edilen çocukların Peabody Resim Kelime Testinden aldıkları öntest-son test ortalama puan ve standart sapma değerleri Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3. Örnekleme Dahil Edilen Çocukların Peabody Resim Kelime Testi Sonuçları Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

GRUP	ÖN TEST			SON TEST		
	N	$\bar{x}$	S	N	$\bar{x}$	S
Deney	18	63.55	7.79	18	73.54	10.41
Kontrol	18	63.00	11.17	18	68.16	9.26

Tablo 3 incelendiğinde, deney grubunda Seramik Eğitim Programına katılan çocukların ön test puanlarının $\bar{x}$ =63.55, son test puanlarının $\bar{x}$ =73.54; kontrol grubunda geleneksel eğitim programına katılan öğrencilerin ortalama puanlarının ön testte $\bar{x}$ =63.00, son testte $\bar{x}$ =68.16 olduğu görülmektedir. Tabloya göre, hem deney hem de kontrol grubunun Peabody Resim Kelime Testi puanlarında deney öncesinden sonrasına önemli bir artış gözlenmiştir.

Deney öncesinden sonrasına gözlenen bu değişmelerin anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğine ilişkin iki faktörlü ANOVA sonuçları incelendiğinde, deney ve kontrol grubu ile ön test-son test faktörlerinin Peabody Resim Kelime

Testi puanlarındaki ortak etkilerinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı bulunmuştur [$F_{(1,34)}=3.059$, $p>.05$].

Her iki grubun LDT puanlarında ön testten son teste olan değişim Peabody Resim Kelime Testi puanlarında da ortaya çıkmış ve gruplarda son test ölçümlerde büyük bir puan artışı gözlenmiştir. Bununla birlikte deney grubunda gözlenen yüksek başarı dikkat çekicidir.

Grupların Peabody Resim Kelime Testi ön test-son test puanlarındaki değişim çizgi grafiğinde görülmektedir (Şekil 2).

Şekil 2. Örneklem Dahil Edilen Çocukların Yöntem ve Grup Eksenli Çizgi Grafiği

Bu bulgulara göre, özellikle seramik eğitim programına katılan deney grubundaki çocukların Lügatçe-Dil Testi ve Peabody Resim Kelime Testlerinde son testlerde daha başarılı oldukları gözlenmektedir. Bu durumda sadece iki ay süre ile uygulanan eğitim programının çocuklara, dil becerileri konusunda daha iyi deneyimler kazandırdığını söylemek mümkündür.

Deney grubundaki çocukların ön test-son test puanları karşılaştırıldığında ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığı için yapılan ilişkili örneklem için t-testi sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Örneklem Dahil Edilen Çocukların Ön Test ve Son Test Ortalama Puanlarının t- Testi Sonuçları

Ölçekler	ÖLÇÜM	N	$\bar{x}$	S	d	t	P
Lügat ve Dil Testi	Ön Test	8	26.88	4.28	1	6.428	.000
	Son Test	8	33.27	3.33	7		
Peabody Resim Kelime Testi	Ön Test	8	63.55	7.73	1	5.628	.000
	Son Test	8	73.54	10.45	7		

P>.01

Tablo 4 incelendiğinde, deney grubuna dahil edilen çocukların hem Lügatçe ve Dil Testi puanlarında [$t_{(18)}=6.428, p<.01$], hem de Peabody Resim Kelime Testi puanlarında [$t_{(18)}=5.628, p<.01$] ön testten son teste önemli bir artış gösterdiği gözlenmiş ve her iki testte de ölçümler arasındaki bu farklılığın istatistiksel açıdan anlamlı olduğu saptanmıştır.

Deney grubuna dahil edilen çocukların dil testlerinden elde ettikleri puanlar ile cinsiyet değişkeni arasındaki ilişki

Tablo 5'te deney grubundaki çocukların dil testlerinden elde ettikleri eriş (sontest-öntest) puanlarının cinsiyet değişkenine göre Mann Whitney U-testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 5. Deney Grubu Erişi (Son Test-Ön Test) Puanlarının Cinsiyete Göre U-Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	U	P
Lügatçe ve Dil Testi					
Kız	12	10.00	90.00	36.000	.681
Erkek	5	9.00	81.00		
Peabody Resim Kelime Testi					
Kız	12	9.28	83.50	38.500	.860
Erkek	5	9.72	87.50		

Seramik Eğitim Programına katılan çocukların dil testlerinden elde ettikleri eriş (sontest-öntest) puanlarında cinsiyet açısından anlamlı bir farklılık ($U=36.000, U=38.500, p>.05$) olmadığı Tablo 5'ten anlaşılmaktadır. Bu bulgular, cinsiyetin çocukların dil gelişim düzeylerinde etkili bir faktör olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte sıra ortalamaları dikkate alındığında; Lügatçe ve Dil Testinden kız

çocukların ön testten son teste olan erişim puanlarının daha yüksek olduğu; Peabody Resim Kelime Testinde ise erkek çocukların erişim puanlarının kız çocuklardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Projedeki eğitimcilerin seramik eğitimine ilişkin görüşleri:

1.Eğitimci:

“Araştırmada deney grubu çocuklar iki gruba ayrılarak, küçük grup çalışmaları gerçekleştirilmiştir. Bu sayede eğitimci ve öğrencilerin daha yoğun iletişim kurmaları ve her grupta bir özel eğitim gereksinimi olan çocuğun bulunması sağlanmıştır. Çalışmanın ilk haftasında çocuklarla tanışıldıktan sonra neler yapılacağı açıklanmış ve onların seramik çamuru ile tanışmaları sağlanmıştır. Okul öncesi eğitiminde çocuklar oyun hamurunu sıkça kullandıkları için yoğurma, oynama ve şekil verme konusunda sorun yaşanmamıştır. Ancak seramik çamurunun oyun hamurundan farklı olduğunu keşfeden çocuklardan bazıları çamura dokunmak istememiştir. Çocuklar bir süre çamurla oynadıktan sonra onlara istedikleri bir şeyi yapmaları söylenmiş ve şekil verme süreçleri gözlenmiştir. Bazı çocukların yaptıkları çalışmaların üç boyutlu değil iki boyutta düzlemde kaldığı gözlenmiştir. Normal çocukların, özel eğitim gereksinimi olan çocuğu aralarına aldıkları kaynaştıkları, ancak konuşma problemi olan çocuğun başlangıçta gruba uyum sağlayamadığı, ancak söyleneni uygulamaya çalıştığı ve yaratıcı hayal gücünün yüksek olduğu gözlenmiştir.

Daha sonraki haftalarda ise çalışma planında yer alan konuyla ilgili önce çocuklara bilgi verilmiş ve sonra konuya uygun olarak çamuru şekillendirmeleri istenmiştir. İlk hafta çamura dokunmak istemeyen ya da zevk almayan çocukların daha sonraki haftalarda çamuru isteyerek ellerine aldıkları ve şekillendirdikleri görülmüştür. Gruplar içerisinde yetenekli, yaratıcı çocukların olduğu tespit edilmiştir. Bunların yanı sıra yaratıcı olmayıp sadece arkadaşının yaptığını kopyalayan çocuklarda gözlenmiştir. Çocuklara çamurla yaptıkları çalışmaların kurduğu gösterilmiş, yaş ve kuru arasındaki farklar anlatılmıştır. Daha sonra yapılan çalışmalar pişirilmiştir. Çalışmasının piştiğini gören çocukların, mutlu oldukları gözlenmiştir. Renklendirme aşamasında her çocuk pişmiş olan çalışmasını keyifle boyamıştır.

Proje kapsamında ortaya çıkan çalışmalar sırasıyla yapılarak sergilenmiştir. Ailelerinin katıldığı sergi de çocuklar, resim dışında başka bir işle uğraşmaktan ve ortaya çıkardıkları çalışmalarını sergilemekten gurur duymuşlardır. Özel eğitim gereksinimi olan iki çocuğunda kendine güveninin geldiği, özellikle konuşma problemi olan çocuğun konuşmaya yönelik tavırlar sergilediği, yaptığı çalışmalarını ailesine ve diğer konuklara anlatmak istediği gözlenmiştir.”

Sonuç olarak; proje kapsamında yapılan seramik eğitiminin hem normal çocuklar, hem de özel eğitim gereksinimi olan çocuklar için farklı bir etkinlik olması nedeniyle yararlı olduğu ve psikomotor becerilerinin yanı sıra, çocukların

görsel algılarını güçlendirdiği, özellikle dil becerilerini ve hayal güçlerini desteklediği gözlenmiştir.

2.Eğitimci:

“Proje kapsamında okul öncesi çocuklara verilen seramik eğitiminin üniversite öğrencilerine seramik eğitimi vermektten çok daha zor ve farklı bir tecrübe olduğu görülmüştür. Bunun en büyük nedeni okul öncesi çocukların algılarının üniversite öğrencilerine göre daha farklı olmasıydı. Küçük çocukların dikkatlerini çekebilmek ve bir konu üzerine uzun süreli konsantrasyonlarını sağlayabilmek oldukça zordu. Bir çocuk grubuna hitap ederken hepsinin bahsedilen konuyu algılayabilmelerini sağlamak için adeta çocuklarla çocuk olmak gerekti. Bu süreçte okul öncesi çocuklara eğitim veren sanat eğitimcilerinin küçük yaş grubu çocuklarla çalışma konusunda eğitim almalarının çok yararlı olacağı tespit edilmiştir.

Seramik eğitimi sürecinde; çocukların ilgisini çekme, bireysel ve grup ilişkilerini destekleme, olumsuz psikolojik etkenleri ortadan kaldırma ve bireysel olarak eğitimden azami ölçüde yarar sağlanmasına özen gösterilmiştir. Bu anlamda 18 kişi olan grubun ikiye bölünmesi ve her grupta 8 çocuğun bulunması yararlı olmuştur.

Süreç içinde öğrenci gruplarında yer alan özel gereksinimi çocukların hayal güçlerini kullanarak çamuru şekillendirme konusunda kendi yaşatlarından çok geri kalmadıkları, hatta bazı konularda daha başarılı oldukları gözlenmiştir.”

Ailelerin seramik eğitimine ilişkin görüşleri:

Ailelerin konuya ilişkin görüşlerini almak amacıyla odak grup görüşmesi yapılmıştır. Görüşmede, yetersizliği olmayan beş, yetersizliği olan iki çocuğun ebeveyni olmak üzere toplam 7 katılımcı yer almıştır. Özel eğitim uzmanı olan araştırmacının rehberliğinde gerçekleştirilen odak grup görüşmesi, seramik eğitiminin verildiği okul öncesi eğitim kurumunda, öğle arasında yaklaşık 45 dk. sürmüştür. Katılımcıların izni ile ses kaydı alınmış ve alınan ses kayıtlarının dökümü yapılmıştır. Görüşme sorularının hazırlanmasında pilot çalışma yapılmış ve bir çocuk gelişimci, bir özel eğitimci ve bir seramik uzmanın uzman görüşüne başvurulmuştur. Görüşme sonrasında ise ses kayıtları ve dökümü, iki eğitimci tarafından kontrol edilmiş ve iki uzman arasında % 100 görüş birliği sağlanmıştır. Verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. Odak grup görüşme bulguları aşağıda özetlenmiştir.

1. Okul öncesi sanat çalışmaları hakkında aileler ne düşünmektedirler?

Yetersizliği olan çocukların aileleri seramik eğitiminin çocuklarını çok mutlu ettiğini ve sosyalleştirdiğini belirterek, bu ve benzer çalışmaların devam etmesini arzuladıklarını ifade etmişlerdir. Yetersizliği olmayan çocukların aileleri de; seramik eğitiminde çocuklarının çok eğlendiklerini, özellikle ürün yaratma ve sergileme sürecinde çocuklarının özgüvenlerinin, ifade etme becerilerinin

geliştiğini ve sanat çalışmalarına olan ilgilerinin arttığını belirtmişlerdir. Ayrıca eğitim programı sayesinde çocuklarının kendileriyle paylaşımlarının arttığını, süreçten kendilerinin de zevk aldıklarını ve çalışmaların devam etmesini arzuladıklarını dile getirmişlerdir.

Ailelerin görüşleri incelendiğinde, hem çocukların hem de ailelerin eğitim sürecindeki etkileşimlerden önemli kazanımlar elde ettikleri, bu ve benzeri çalışmaların okul öncesi eğitim kurumlarında sürekli olmasını istedikleri görülmektedir. Özellikle ürünlerin sergilenmesinden tüm katılımcıların büyük keyif aldıkları belirlenmiştir.

Ayancı (2006) tarafından okul öncesi çocuklarla yapılan sanat çalışmasında, çocukların kil ile doyuma ulaştığı, kendilerini daha iyi ifade ettikleri, yaptıkları ile gurur duydukları ve bu sayede çok yönlü gelişimlerinin desteklendiği saptanmıştır. Çalışmada, seramik eğitimi ve farklı sanat çalışmalarının kurumlarda düzenli olarak sunulması talepleri de Ayancı (2006)'nın seramik eğitiminin okul öncesi kurumlarında yaygın olmadığı bulgusunu destekler niteliktedir.

2. Aileler çocuklarının gelişimine seramik çalışmasının katkıları hakkında ne düşünmektedirler?

Konuşma problemi olan özel gereksinimli çocuğun ailesi, çocuklarının seramik eğitimi sonrasında kendini daha rahat ifade ettiğini ve çevresindeki bireylerle iletişiminin daha olumlu hale geldiğini, el becerilerinin geliştiğini belirtmiştir. Diğer özel gereksinimli çocuğun annesi de aynı şekilde çocuğunun el becerilerinin geliştiğini, kendine güveninin arttığını ve bu durumun kendilerini de mutlu ettiğini belirtmişlerdir. Her iki çocuğun ailesi de çalışma sürecinde çocuklarının çok eğlendiklerini ve sosyalleştiklerini dile getirmişlerdir.

Diğer ebeveynler çalışmanın çocuklarına katkılarını aşağıdaki şekilde özetlemişlerdir.

- Kendine güveni gelişti. Sabahları uyanmada zorluk yaşıyordu, seramik çalışmasının olduğu günler daha istekli olarak geldi, çalışmaları daha disipline oldu.

- Sergide bizimle eserlerini paylaşmaları kişilik patlaması oluşturdu. Keşke, hep bu tür çalışmalar olsaydı, zira bu yıl çocuğumun okul öncesindeki son senesi.

- İçe kapanık, sessiz, sakın bir çocuktu, kendini ifade edemiyordu. Ama bu çalışmaların olması onu mutlu etti, artık kendini daha kolay ifade etmeye başladı. Yaptıklarının sergilenmesi de hem onun hem de bizim hoşumuza gitti. Sonuçta çalışmanın, sosyalleşme ve özgüven konusunda çok önemli katkıları oldu.

- İlk başta çamurla oynamak çok ilgisini çekti, ona şekil vermek, ürün oluşturmak onun için çok eğlenceliydi. Daha güvenli oldu. Yaptığı çalışmalarla gurur duydu ve burada paylaşmayı öğrendi.

- İlk defa uzun vadeli bir çalışmaya katıldı ve ürünlerini sergiledi. Bir eser ortaya koymanın mutluluğunu ve gururunu yaşadı.

- Sanata meraklıdır, ama işbirliği yaptığını görmek beni mutlu etti.

Ailelerin seramik eğitiminin katkıları yönündeki görüşleri incelendiğinde, eğitimin yetersizliği olan çocukların özellikle dil, iletişim ve el becerilerini; yetersizliği olmayan çocukların ise özgüvenlerini, dil ve sosyal gelişimlerini desteklediği ifade edilmiştir. Benzer görüşler sergileyen ailelerin tümü, hem çocuklarının hem de kendilerinin süreçten mutlu olduklarını ve çocukları üzerinde eğitimin olumlu katkıları yarattığını dile getirmişlerdir.

Kulaksızoğlu (2003) ve San (2004)'in yaptıkları araştırmalarda sanat çalışmalarının iletişim, ifade edici dil ve özgüven gelişimini desteklediğine ilişkin bulguları bu araştırmanın bulgularını destekler niteliktedir. Çocukların çalışmalar esnasında işbirliği yapması Terwiel (2010)'in seramik eğitiminin dili ve terimleri doğru kullanma ve işbirlikçi öğrenmeyi sağlaması, çocuğun kendine güven duymasına teşvik etmesi görüşleriyle paralellik göstermektedir. Çalışmanın yetersizliği olan çocuklarda başarıya ulaşması Eracar (2013)'in seramiğin yetersizliği olan bireylerde iyileştirici etkisi ve gelişimsel amaçlı olması bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Gibson (2007), Blackwell, (2012) ve Ayancı (2006)'da çalışmalarında seramikle çalışmanın çocukları doyuma ulaştırdığını ve ürün sergilemenin çocukları motive ettiği bulgusuna ulaşmışlardır. Yine benzer çalışmalar sonucunda Paksoy (2003) seramikle çalışmanın kişilik gelişimine, özgüvene katkı getirdiğini belirtirken, Ertok Atmaca (2014) bu çalışmaların özellikle el becerilerini geliştirdiğini, Köse (2006) ise olumlu davranış değişikliği yarattığını vurgulamıştır.

3. Çocukların çalışma hakkında ailelerle paylaşımları nelerdir?

Konuşma problemi olan çocuğun ailesi bu konudaki görüşlerini “Çalışmada bir saat yapılmış. Oğlumda arkadaşının yaptığı saati incelemiş ve arkadaşının yaptığı rakamlar güzel olduğu için saatini çok beğendiğini söylemiş. Beğenisini ifade etmesi beni mutlu etti” şeklinde ifade etmiştir. Diğer çocuğun ailesi ise; “Babasına müjdeli haber verir gibi her gün ne yaptığını hemen söyledi. Onunla paylaşımlarımız arttı ve bu da bizi çok mutlu etti” demiştir.

Diğer ebeveynler de;

- “Çalışmalarını bazen paylaştı, paylaşmadığı zaman da oldu. Özellikle sürprizlerini paylaşmadı. Çoğu zaman neler yaptıklarını ayrıntılı olarak anlattı. Sürprizlerini görünce bizde heyecanlandık.”

- “Seramik çalışmasından ilk başta haberdar değildik, yani bu konuda yoğunlaşacağını düşünmemiştik. Ancak son günlerde ve sergide çalışmalarını daha ayrıntılı anlattı. Yanlışlıkla kendine ait olmayan bir ürün verilmiş, hemen bu çalışmanın kendinin değil, başka arkadaşına ait olduğunu söyledi. Üç yıldır ilk kez bu kadar istekli olarak çalıştığını gördük.”

- “Benim iki oğlum çalışmaya katıldı. İkisi de çalışma konusunda bilgi vermediler. Sadece okulda seramik yaptık diye bir kez söylediler. Evde dikkat

konusunda sorunları vardı. Çalışma özellikle bu konuda yoğunlaşmalarına yardımcı oldu. Şu anda dikkat dağınıklığı konusunda bir sorun yaşamıyoruz.”

4. Ailelerin yetersizliği olan çocukların çalışmaya katılımı ve sorunlarla ilgili görüşleri nelerdir?

Özel eğitim gereksinimli çocukların aileleri çalışmaya katılımında herhangi bir sorun yaşamadıklarını, aksine çalışmanın okul öncesi eğitim kurumunda olmasından dolayı buradaki eğitim ortamlarından da yararlandıklarını belirtmişlerdir. Diğer aileler ise misafir öğrencilerin çalışmaya katılımı ile ilgili hiçbir sorun yaşamadıklarını, çocuklarının da bu konuda kendilerine fazla bilgi vermediklerini belirtmişlerdir.

Çalışma grubuna dahil edilen çocukların, sadece seramik eğitiminde misafir arkadaşlarıyla bir arada olmalarının ve çalışmada genellikle bireysel çalışmalara odaklanmalarının iki grup arasındaki etkileşim düzeyini azalttığı gözlenmiştir. Ancak seramik eğitiminde yer alan her bir etkinlikte çocukların yerleri değiştirilerek, karşılıklı iletişim ve etkileşimin artırılmasına çalışılmıştır.

Ailelerin görüşlerinden yola çıkılarak yetersizliği olan ve olmayan öğrenciler arasında bir sorun yaşanmamıştır, ancak çok fazla iletişim ve etkileşim olmamıştır. Çalışma öncesi izin alınırken ailelere yazılı bilgi verilmiştir. Yetersizliği olmayan çocukların aileleri bilgilendirildiğinde, aileler yetersizliği olan çocukların kendi çocuklarıyla eğitim almalarına çok olumlu yaklaşmış ve çocukları da kolaylıkla farklı özellikteki arkadaşlarını kabul etmişlerdir. Eğitim programı sırasında sorun yaşanmaması, yetersizliği olan çocukların gelişimlerinde ilerleme kaydetmeleri, yetersizliği olmayan akranlarının onları kabul etmeleri ve dışlamamaları kaynaştırmanın dolayısıyla programın başarılı olduğunu göstermektedir.

5. Ailelerin programla ilgili diğer düşünce ve önerileri nelerdir?

Özel eğitim gereksinimi olan çocukların aileleri, farklı sanat çalışmalarının özellikle de el becerilerine ilişkin çalışmaların olmasını ve bu çalışmaların daha yoğun bir programla devam etmesini ve aynı çalışmaya evde de devam etmek istediklerini belirtmişlerdir.

Diğer ebeveynlerin tümü de seramik eğitiminin ve benzeri çalışmaların kurumlarında sürekli olarak devam etmesini istemişlerdir. Ayrıca kaynaştırma öğrencilerinin benzer çalışmalarla sürekli olarak kurumda olmalarını ve bu çalışmalardan iki öğrenci grubunun da büyük yarar sağlayacaklarını ifade etmişlerdir. Bir veli “Çocukların grup halinde çalışması çok önemli. Ne yaptığı hiç önemli değil, ne yaparsa bizim için on numaradır” derken, başka bir veli “Çocuklarımız hazır bu çalışmada çamur ile oynamaya başlamışken, bu tür projelerin devam etmesini isterim. Bizler küçüklüğümüzde şanslıydık, çamurla oynardık. Buradaki kil çalışmaları çocukların hem rahatlamalarına hem motive olmalarına katkı sağladı. Umarım bu çalışmalar haftada en az iki gün şeklinde devam eder” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

10 hafta süreyle gerçekleştirilen seramik eğitime ilişkin veriler bir arada değerlendirildiğinde; ailelerin eğitim programından memnun kaldıkları ve çalışmanın sürekli olmasını istedikleri, eğitim programının çocuklarının özellikle dil ve sosyal gelişimlerine, el becerilerine önemli katkılar sağladığı, ürün oluşturma ve sergileme sürecinin çocuklarının eğitim sürecine katılımını desteklediğini belirtmişlerdir.

Araştırmada seramik eğitimi veren eğitimcilerin görüşlerine göre çalışma hem eğitimcilere hem de yetersizliği olan ve olmayan çocuklara kazanım sağlamıştır. Araştırmanın nicel verilerinde seramik eğitimi sonrası çalışma ve kontrol grubu arasında anlamlı fark görülmezken çalışma grubunun puanlarında artış gözlenmiştir.

Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda, MEB programına sanatsal etkinliklerin eklenmesi önemli görülmektedir. Benzer çalışmalar mevcut MEB programına adapte edilmesi ya da özel kurs şeklinde düzenlenmesi sayesinde, iki grubun bir arada olması ve bu sayede yetersizliği olan ve olmayan çocukların çalışmalarından ve etkileşimlerden azami ölçüde yarar sağlaması mümkün olacaktır.

Bu çalışmada, ürün oluşturma ve sergileme süreci hem çocukları hem de ailelerini motive etmiştir. İleride planlanacak seramik eğitimi ya da farklı sanatsal çalışmalarında ailelerin sürece daha aktif katılımlarının sağlanması daha yararlı olacaktır.

Ayrıca farklı çalışmalarda, çocukların yaş ve gelişim düzeylerine uygun şekilde planlanacak çeşitli sanat eğitim programlarının, çocukların gelişim alanlarına yönelik etkilerine bakılarak, mevcut eğitim programlarının desteklenmesi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Ayancı, Y. (2006). 3-6 Yaş Okulöncesi Çocuklarında Seramik Eğitiminin Yeri ve Önemi İle Yeterliliği. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Barmore, K. (2011). National Standarts. www.artsandactivities.com. February, 28-29.

Blackwell, E. (2012). What A Chracter! Art & Activities. February. www.artsandactivities.com. 36-41.

Coşkun, H.D. (2007). 4 Yaş Grubundaki Çocuklara Uygulanan Seramik Eğitimi Programında Ürünlerin Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Daddino, M. (2010). Picasso Masks Cubism in Clay. www.artsandactivities.com. February. 29.

Eracar, N. (2013). Sözden öte. Sanatla terapi ve yaratıcılık. İstanbul: 3P Yayıncılık.

Erdoğan, S., Bekir, Ş. H. & Aras, E.S. (2005). Alt Sosyo Ekonomik Bölgelerde Ana Sınıfına Devam Eden 5-6 Yaş Grubundaki Çocukların Dil Gelişim Düzeylerine Bazı Faktörlerin Etkisinin İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (1): 231-246.

Erinç, M. Sıtkı. (1988). Sanat ve Eğitim. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3.

Ertok Atmaca, A. (2014). Özel gereksinimli çocuklar için sanatsal etkinlikler. (Ed. Eratay, E.). Ankara: Eğiten Kitap.

Feiner, L. (2011). Birds of a Feather... And Clay, Wire, Tissue and Paint. www.artsandactivities.com. February, 36-42.

Gibson, M. (2007). Tea in the Garden. www.artsandactivities.com. February. 32-44.

Gibson, M. (2008). Charming Chalice Inspired By Beatrice Wood. www.artsandactivities.com. February. 26.

Herman, D.V. (2008). Response Ability Pathways Celebrating the Gifts. Reclaiming Children and Youth. www.reclaiming.com. Summer 17(2): 54-55.

Kacar, B. (2010). İlköğretim Okullarına Yönelik Seramik Eğitimi Program Önerisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

King, L. (2008). The Brick Sculptures of Peter Lange Tokens from the Game. Ceramics: Art and Perception. 72: 69-72.

Köse, E. (2005). Özel Eğitim Gereksinimi Olan Çocukların Gelişimine Seramik Eğitiminin Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Kulaksızoğlu, A. (2003). Farklı Gelişen Çocuklar. İstanbul: Epsilon Yayınevi.

Lily, D. (2007). Clay Corner. www.artsandactivities.com. October. 48-49.

Öner, N. (2006). Türkiye’de Kullanılan Psikolojik Testlerden Örnekler, Bogaziçi Üniversitesi Yayınevi, İstanbul.

Öztürk, Ö. (2006). İlköğretim I. Kademe 3. Sınıf Öğrencilerinin Sanat Eğitiminde Üç Boyutlu Seramik Çalışmalarının Gerekliliğine Yönelik İnceleme. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.

Paksoy, S. (2003). 8-12 yaş eğitilebilir zihinsel engelli çocukların resim-iş eğitimi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Ramirez, K. (2010). Corsicana. www.texasmonthly.com. February. 38-40.

Salderay, B. (2001). Zihin engelli bireylerle çalışan özel eğitim öğretmenlerinin plastik sanatlar eğitimine ilişkin görüşleri. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

- San, İ. (1979). Sanatsal Yaratma Çocuklukta Yaratıcılık. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- San, İ. (1985). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, 151.
- San, İ. (2004). Sanat ve Eğitim. Ankara: Ütopya Yayınevi.
- Sucuoğlu, B., Kargın, T. (2005). İlköğretimde Kaynaştırma: Yaklaşımlar, stratejiler ve Yöntemler. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Sustar, M. (2005). Finding a Language to Share. *Ceramics Technical*. 20: 110.
- Terwiel, C. (2010). Okulöncesi Sanat Eğitiminde Bir Malzeme Olarak “Kil” in Yeri. Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları, 258.
- Vuran, S., Vuran, S. & Bakar, S. (2001). 10. Ulusal Özel Eğitim Kongresi Bildirileri. Antakya-Hatay: İkiz Ofset, 207-214.
- Vuran, S. (2008). Empowering leisure skills in adults with autism: An experimental investigation on through the most to least prompting procedure. *International Journal of Special Education*. 23(1): 174-181.

